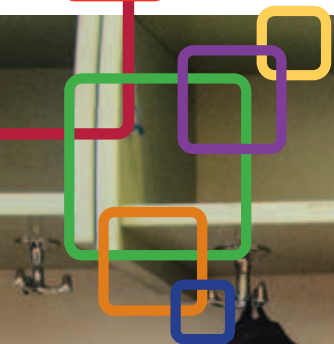

LLH

Landsforeningen for lesbiske,
homofile, bifile og transpersoner

EN SKOLE FOR ALLE

SEKSUELL ORIENTERING, KJØNSSIDENTITET OG INKLUDERENDE UNDERVISNING

Som ansatt i skolen kan du gjøre en forskjell for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (lhbt). Når du møter elever og kolleger med åpenhet og anerkjennelse er du med på å skape en skole der alle kan leve godt som den de er.

Lhbt er ikke et tema som bare angår noen få. Om vi ikke selv er skeive, vil de fleste likevel kjenne flere som er lhbt, om vi vet det eller ikke. Når homo brukes som skjellsord for å korrigere andre er dette et problem for alle. Diskriminering i skolegården er et samfunnsproblem. Voksnes holdninger og handlinger har mye å si for skolemiljøet. Det betyr at du har makt til å bidra til positiv endring. Som lærer forventes det at du også har faglig kunnskap om lhbt-tematikk i henhold til læreplanen.

Å være en inkluderende voksen handler om å bruke et åpent språk og bidra til å synliggjøre lhbt på en positiv måte. Det betyr at du tør å snakke om seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk på en naturlig måte, både i faglige og sosiale sammenhenger. Med denne brosjyren ønsker vi å gi deg noen perspektiver og verktøy på veien. Selv om den er inndelt etter ulike profesjoner, vil vi anbefale deg å lese gjennom hele teksten. Det som er relevant for én profesjonsgruppe, er også nyttig for andre.

Vi håper at du som leser dette forstår hvor viktig du er. Unge skeive trenger voksne som ser, anerkjenner og snakker positivt om fremtiden. Ofte er det ikke så mye som skal til. Vi håper du blir inspirert til å gjøre en forskjell og dermed bidra til en bedre skole for alle.

Hvis du har spørsmål er du alltid velkommen til å kontakte oss i LLH/Rosa kompetanse.

ROSA KOMPETANSE er et kompetansehevingstilbud for ansatte innen helse-, utdannings-, justissektoren og barnevernet. Vårt mål er en skole der alle kan være seg selv og der lhbt-personer opplever å bli inkludert og ivaretatt.
Lh.no/rosakompetanse

Snakk trygt!

ROSA KOMPETANSE

I tillegg til å bruke et åpent språk, er det en god idé å ha synlige plakater, brosjyrer og tidsskrifter om lhbt rundt om på skolen.

UNNGÅ HETERONORMATIVITET

Samfunnets antagelse om at alle er heterofile til det motsatte er bevist, og at normen for kjærlighet er heterofil, kaller vi heteronormativitet. Dette er en forventning vi får med oss fra vi er ganske små gjennom ord, holdninger, kroppsspråk, tv, reklame, film, blader og litteratur. Legger vi til grunn at alle er heterofile, og at det kun finnes to klart definerte kjønn, antar vi automatisk feil om en rekke mennesker. Heteronormativitet er årsaken til at folk må «komme ut av skapet». Man må fortelle omgivelsene at man ikke er som antatt.

Det er viktig at du ikke antar at elever og kolleger er heterofile uten at du faktisk har fått det bekreftet. Det er ikke alle som tør å korrigere deg. Ved å bruke ord og uttrykk som åpner og inkluderer, vil den du prater med lettere føle seg inkludert. Forsøk derfor å bruke kjønnsnøytrale begreper som kjæreste framfor ord som han/hun, og lytt til elevers og kollegers eget ordvalg. Vær også klar over at elever og kolleger ikke nødvendigvis har det kjønnnet du tror de har. Hvis du er lærer er det viktig å reflektere over om din undervisning baserer seg på heteronormativitet eller om den inkluderer alle i klasserommet.

DEN VIKTIGE SAMTALEN

Dersom en elev forteller deg om sin lhbt-status, er det viktig at du er oppmerksom på hva slags respons du gir. Her tror vi du kommer langt med å være bekreftende og anerkjennende. Si for eksempel at det er fint at vedkommende forteller deg dette, og spør om dette er noe personen vil snakke mer om. Bli ikke så opptatt av å vise hvor greit og dagligdags du synes temaet er, at du tier en eventuell fortsettelse i hjel. Du er en viktig voksenperson i elevenes liv og kan gå ut fra at når en elev snakker med deg om dette, er det fordi temaet er viktig for vedkommende. Noen vil fortelle deg om dette bare fordi de vil du skal vite, mens andre vil ha behov for å snakke mer om det. Forsøk å stille åpne spørsmål som bidrar til å kartlegge om dette er noe eleven har det greit med, eller om eleven har behov for noen å snakke med. Kanskje er du den aller første elevene forteller dette til.

Lhbt-personer er en sammensatt gruppe, akkurat som alle andre grupper. Noen er usikre på sin seksuelle identitet og kjønnsidentitet, mens andre er tryggere. Vi vet at ungdom er mer utsatt for minoritetsstress fordi de ofte befinner seg i en komme ut-prosess. Enkelte vil derfor ha behov for ekstra støtte og oppfølging fra deg eller andre voksne.

Vi vet at det å leve skjult kan føre til dårligere livskvalitet. Det er likevel viktig å sjekke om det er trygt å være åpen. Hvis eleven tilhører et miljø der lhbt er problematisk, kan det være mer utfordrende å være åpen, selv om dette selvsagt ikke alltid er tilfellet. **Veiledning og trygge nettverk som Skeiv verden eller Åpen kirke-gruppe kan være en god støtte.** Det er viktig å vite at alle sentrale religioner har liberale retninger som anerkjenner homofilt samliv.

NULLTOLERANSE

Homo er et av de mest brukte skjellsordene i norsk skole og brukes om langt flere enn de som definerer seg som lhbt. Ofte brukes det for å undertrykke de som beveger seg litt utenfor kjønnsstereotypene. Det gir innskrenket frihet for alle. En stille aksept av slike skjellsord inviterer til diskriminering av utsatte grupper. Å snakke naturlig om lhbt i gitte kontekster er et godt virkemiddel, men like viktig er en nulltoleranse på skolen mot lhbt-relaterte skjellsord og mobbing. **Mange elever mener ikke noe vondt med å bruke homo som skjellsord. Nulltoleranse handler dermed ikke nødvendigvis om å sanksjonere, men om å ikke la ordet passere ubemerket.** Elevene bør vite hvilke konsekvenser diskriminerende adferd kan ha for alle. Mindre barn bør forklares hva ordet faktisk betyr. Bruk av homoskjellsord kan være et godt utgangspunkt for en viktig verdidebatt sammen med elevene. Man kan for eksempel spørre hvorfor homo brukes som skjellsord. I en slik debatt må respektfullt språk være en forutsetning. Elevene bør også lære at diskrimineringsloven av 2014 gjør det forbudt å behandle noen dårligere på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet eller -uttrykk.

ÅPEN PÅ JOBBEN

Hvis du selv tilhører lhbt-gruppen har du sikkert gjort deg noen tanker om åpenhet på arbeidsplassen. Ikke alle har en livssituasjon som tillater åpenhet, men vi oppfordrer deg til å være åpen hvis du føler deg komfortabel med det. Unge skeive trenger rollemodeller som viser at man kan leve godt som lesbisk, homofil, bifil eller transperson. For en lhbt-elev kan en ansatt som lever skjult dessverre gi signaler om det motsatte. Når man som heterofil forteller hva man gjorde med ektefellen i helga, tenker man sjelden over at man samtidig har sagt noe om sin seksuelle orientering. Din arbeidsplass har et ansvar for å skape et mindre heteronormativt miljø der det er rom for å være åpen. Din åpenhet er en ressurs for skolen.

TIL LÆREREN

Lhbt-temaet er aktuelt både i faglig og sosial sammenheng, og læreren er ansvarlig for å møte, tilrettelegge for og følge opp sine elever med utgangspunkt i deres situasjon.

Lærerens hverdag er hektisk og mange temaer skal ha plass i undervisningen.

Da er det godt å vite at mye kan gjøres med enkle grep.

Som faglærer har du ansvar for å oppfylle målene i gjeldende læreplan. Kunnskapsløftet (LK06) sier at du skal undervise i lhbt-temaer i flere fag (se utdrag på s. 10). Opplæringsloven krever at skolen har et godt psykososialt miljø og er inkluderende for alle. Da er det viktig at temaet avmystifiseres og naturliggjøres tidlig.

To mammaer kan også være med i et matematikkregnestykke, og diktet som analyseres i språkfag kan for eksempel handle om kjønnsidentitet. I tillegg er jo skeiv tematikk en del av vår historie, kultur og litteratur.

Når man er usikker på temaet, kan det være fristende å hoppe over samkjønns seksualitet i dyreriket, en forfatters skeive orientering, dronning Christinas kjønnsidentitet eller romernes homofile praksis. Se heller på dette som muligheter til å snakke om lhbt-temaer på en naturlig måte i ditt fag. Da bidrar du til positiv synliggjøring av lhbt, noe som er spesielt viktig for denne gruppen. (Se flere undervisningstips på s. 22).

Innledningsvis har vi nevnt viktigheten av nulltoleranse for homorelaterte skjellsord og mobbing. Hvis du konsekvent slår ned på dette, og i tillegg inkluderer lhbt-temaet som en naturlig del av flere fag, er sannsynligheten mye større for at elever opplever deg som en trygg og inkluderende voksenperson. Samtidig gjør du det lettere å rapportere om lhbt-relatert mobbing.

Som lærer har du også anledning til å møte dine elever i enerom. Hvis eleven gir uttrykk for at noe er vanskelig, kan det være lurt å følge opp med noen spørsmål som også inkluderer eller åpner for lhbt-relatert tematikk. Tenk på at spørsmålene skal være kjønnsnøytrale og åpne. Skolen har ansvar for faglig og sosialpedagogisk oppfølging av elever i en vanskelig livssituasjon. Hvis du som lærer vet noe om årsaken til at en elev har det vanskelig, vil det være lettere å tilrettelegge. Da kan du også være den som sender eleven videre til tettere oppfølging når det er nødvendig.

LHBT I KUNNSKAPSLØFTET

Den generelle delen av læreplanen per 2013 trekker fram god allmenndannelse, likestilling mellom kjønn og solidaritet på tvers av grupper som viktige aspekter ved utdanningen. Det står også at skolen skal motvirke kjønnsstereotyper. Eleven skal i tillegg kunne følgende i ulike fag som kan knyttes til lhbt:

NATURFAG:

- (...) samtale om ulike følelsesmessige opplevelser og reaksjoner og sammenhengen mellom fysisk og psykisk helse (4. trinn).
- (...) samtale om ulik kjønnsidentitet og variasjon i seksuell orientering (7. trinn).
- Formulere og drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensetting og respekt, seksuelt overførbare sykdommer, prevensjon (...) (10. trinn).

SAMFUNNSFAG:

- Samtale om variasjonar i familieformer (...).
- Samtale om tema knytte til seksualitet (...).
- Lage ei oversikt over normer som regulerer forholdet mellom menneske, og forklare konsekvensar ved å bryte normene (4. trinn).
- Samtale om kjærleik og respekt, variasjon i seksuell orientering og samliv og familie og diskutere konsekvensar av manglande respekt for ulikskap.
- Gje døme på korleis kjønnsroller og seksualitet blir framstilt i ulike medium og diskutere dei ulike forventningane det kan skape (7. trinn).
- Gje døme på korleis oppfatningar om forholdet mellom kjærleik og seksualitet kan variere i og mellom kulturalar.
- Analysere kjønnsroller i skildringar av seksualitet (...) (10. trinn).
- Definere omgrepet kultur og gje døme på korleis kultur, kjønnsroller og familie- og samlivsformer varierer frå stad til stad og endrar seg over tid.
- Drøfte årsaker til at fordommar, rasisme og diskriminering oppstår og kva tiltak som kan motverke dette (vgs).

RELIGION, LIVSSYN OG ETIKK:

- Samtale om respekt og toleranse og motvirke mobbing i praksis (4. trinn).
- Samtale om etikk i forbindelse med ulike familieformer, forholdet mellom kjønnene, ulik kjønnsidentitet (...) (7. trinn).
- Reflektere over etiske spørsmål knyttet til mellommenneskelige relasjoner, familie og venner, samliv, heterofili og homofili, ungdomskultur og kroppskultur (10. trinn).

NORSK:

- Forklare hvordan man gjennom språk kan krenke andre (4. trinn).
- Drøfte hvordan språk kan utrykke og skape holdninger til enkeltindivider og grupper av mennesker (7. trinn).
- Drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende (10. trinn).

ENGELSK:

- Drøfte unge menneskers levesett, omgangsformer, livssyn og verdier i Storbritannia, USA, andre engelskspråklige land og Norge (10. trinn).
- Vise evne til å skille mellom positivt og negativt ladete uttrykk som refererer til enkeltindivider og grupper av mennesker (10.trinn).

Læreplanverket for Kunnskapsløftet,
Utdanningsdirektoratet 2006
(redigert 2008/2013).

TIL REKTOR/SKOLELEDER

Når man skal skape en romslig skole for elevene er det viktig å begynne med de som jobber i skolen. Hvor mange lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som er åpne på din skole kan være en pekepinn på hvor inkluderende skolen oppleves, både for elever og ansatte.

Opplæringsloven krever at skolen arbeider aktivt for et godt psykososialt miljø, og forskning viser at man har det bedre når man lever åpent. Gode tips kan være å reflektere rundt hvordan dere som ledere snakker på store samlinger og hvordan man opptrer i personalgruppa. Hvordan organiseres for eksempel personalfester? Er bordplasseringen kjønnsstyrt? Deltar alle, eller er det noen som ofte uteblir? Blir medmor gratulert ved fødsel? Du vet ikke nødvendigvis hvem av dine ansatte som er lhbt, men din rolle som leder kan være avgjørende for hvor mange som velger å være åpne. Åpne lhbt-elever og -ansatte kan være gode rollemodeller og dermed en ressurs for skolen.

Bruk av homo som skjellsord er en utfordring ved mange skoler. Stille aksept av homoskjellsord kan gi grobunn for mobbing. Kanskje kan din skole vedta nulltoleranse for bruk av lhbt-skjellsord i sin lokale handlingsplan mot mobbing? Temaet kan også med fordel tas opp i fellesmøter, og når du snakker med elevene i mindre grupper. Lhbt kan inkluderes på fagdager og arrangementer når for eksempel psykisk helse, seksualitet, likestilling eller vennskap er tema.

TIL RÅDGIVER/SOSIALLÆRER

Som rådgiver/sosiallærer tilrettelegger du gjerne for elever i en vanskelig livssituasjon. Det har stor betydning om du åpner for lhbt-perspektiver i din veiledning fordi man ofte ser en sammenheng mellom det å leve skjult og det å ha det vanskelig på skolen.

I møte med ungdom er det viktig ikke å problematisere lhbt. Det å være skeiv er ingenting å skamme seg over eller føle skyld for. Det er heller ikke synd på en person som er lhbt. Variasjoner i kjønn og seksualitet er en naturlig del av det å være menneske, og ungdom trenger informasjon som gir trygghet og håp - ikke problematisering som forsterker følelsen av å være annerledes. Det er likevel viktig at du som rådgiver/sosiallærer kjenner til de utfordringene denne ungdomsgruppa kan stå overfor. Mange unge synes det er vanskelig å kjenne tiltrekning mot personer av samme kjønn, eller å oppleve at kroppen man er født i ikke stemmer overens med kjønnsidentiteten man har.

Det å føle at man ikke er som alle andre, eller ikke passer helt inn, kan føre til depresjon, angst, spiseforstyrrelser eller selvmordstanker. Minoritetsstress kan også komme til uttrykk i form av isolering, tilbaketrekking, skolefravær, mobbing etc. Det er viktig at dette er med i beregningen når du skal kartlegge en ungdoms situasjon og gi veiledning.

Innen utdanningsprogrammene i videregående skole kan det herske ulike kulturer for å forholde seg til skeive medelever. I enkelte miljøer ser vi dessverre en del negative holdninger i forhold til lhbt. Du som rådgiver/sosiallærer kan ha dette i bakhodet når du jobber inn mot skolemiljøet ved ulike linjer, eller gir råd til elever når de skal søke seg til ulike programfag.

Lhbt kan inkluderes på fagdager og arrangementer når for eksempel psykisk helse, seksualitet, likestilling eller vennskap er tema.

TIL HELSESØSTER

For mange unge er helsesøster en de tør å snakke med om følelsene sine. Ha derfor lhbt med i beregningen når du skal kartlegge en ungdoms situasjon og gi veiledning. Mange inkluderer lhbt-spørsmål som standard i sine samtaler med ungdom. At noen tør å stille spørsmål om seksuell orientering eller kjønnsidentitet kan være viktig for en komme ut-prosess, selv om en ikke nødvendigvis tør å svare ærlig.

Forebyggende og helsefremmende arbeid når det gjelder seksuell helse er et sentralt arbeidsområde for deg som helsesøster. Det er naturlig å integrere spørsmål knyttet til seksuell orientering i dette perspektivet.

Husk også å inkludere seksuelt mangfold i din undervisning. Mange ungdommer opererer ikke med klare kategorier for sin seksuelle identitet eller adferd. Noen har sex med personer av begge kjønn, og noen definerer sin identitet på tvers av adferd. Når det gjelder seksuelt overførbare infeksjoner, skal man vite at det er økt forekomst av gonore, syfilis, hepatitt og HIV blant menn som har sex med menn. Derfor bør gutter som har sex med gutter henvises til lege for testing. Husk også at denne gruppa har krav på gratis hepatitt B-vaksine.

Det er viktig å vite at ikke alle definerer seg som gutt/mann eller jente/kvinne. Det finnes de av oss som opplever seg som noe annet enn det som registreres ved fødsel. Noen definerer seg som både og, noen som noe midt i mellom, og andre som ikke noe kjønn i det hele tatt. Intersexbarn blir født med utypiske kjønnskarakteristika og har kropp som kan være vanskelig å betegne som gutt eller jente.

Det er viktig å ikke problematisere det å være lhbt mer enn nødvendig. Det er ikke lhbt i seg selv som er problematisk, men samfunnets normer som ofte påvirker elevens eget selvbilde. Variasjoner i kjønn og seksualitet er naturlig. Snakk positivt om temaet og understrek at dette ikke er noe å skamme seg over.

Gi tydelige signaler om at helsetjenesten kan tilby hjelp også til disse ungdommene. Ha plakater og brosjyrer om lhbt synlig og tilgjengelig på venterommet og kontoret.

TIL BIBLIOTEKAREN

I tillegg til å være en fri kilde til kunnskap er biblioteket ofte skolens hjerte. Bibliotekaren er både veileder, pedagog og sosialarbeider og møter samtlige av skolens elever i løpet av året. Som bibliotekar innehar du en unik posisjon fordi du nesten alltid er tilgjengelig. Om det er for faglig hjelp, eller bare for å slå av en prat, så har du muligheten til å vise deg som en trygg voksen med tid og blick for den enkelte.

Som bibliotekar vet du også at mange av dem som faller utenfor på et eller annet vis gjerne søker tilflukt i biblioteket. Derfor kan du fange opp viktige signaler som kan viderefremmes til kontaktlærer og rådgiver.

Biblioteket er også et sted for den frie tanke. Bibliotekaren skal bidra til å øke elevenes kunnskap, refleksjons- evne, lansere alternativer og være sparringspartner. I diskusjonene som oppstår på et bibliotek, faglige eller ikke, vil dine innspill ha betydning. Dette er særlig viktig når det kommer til diskriminerende ordbruk og mobbing.

Du vet hvor betydningsfullt det kan være å kjenne seg igjen i bøker. Lhbt-personer kan ha et sterkt først møte med romanen eller filmen som «ser» dem. For noen er bøker også døråpnere til økt selvforståelse. Du kan skape noens første møte med litteratur de kjenner tilhørighet til ved å gjøre din kunnskap om lhbt-litteratur og film tilgjengelig og synlig på skolebiblioteket. **Du bidrar til positiv synliggjøring ved å inkludere lhbt i bibliotekets temautstillinger.** Skeiv kjærlighet er også en del av valentinsdagen, eller kanskje lhbt-litteratur kan ha en helt egen temauke? Ha gjerne plakater med lhbt-informasjon synlig på biblioteket, samt månedsmagasinet BLIKK. Dette vil være et tydelig signal fra skolen om at lhbt-liv inngår i kultur, fagstoff og litteratur på lik linje med andre livsperspektiv.

Trenger du å vite mer om skeiv litteratur?
Gå inn på **www.skeivbok.no**.

TIL ADMINISTRASJON/RESEPSJON/VAKTMESTER

Om du er skolens ansikt utad eller møter elevene i gangen – du er viktig i skolehverdagen. I løpet av arbeidsdagen får du kanskje små historier og innsikt i elevenes arbeid og hverdag.

Møtet med deg kan bli positivt for elevene, og du kan bidra til å gjøre en forskjell gjennom de tilbakemeldingene du gir. For noen elever kan du være den viktigste voksenpersonen på skolen.

Hva med et kompliment til eleven eller læreren som skiller seg ut og bryter med kjønnsnormen, eller en positiv kommentar til paret som skal låne en nøkkel? Sett et regnbueflagg på skranken eller kontoret under Skeive dager eller et regnbuemerke i glassruta. Dette er små ting som viser at skolen og dere som fronter den er positive og åpne til lhbt-personer. Små handlinger kan gjøre stor forskjell.

TIL MILJØARBEIDEREN/ASSISTENTEN

Du som miljøarbeider/assistent er meget viktig i noen elevers hverdag. Du jobber tett med elevene, særlig de som har ekstra utfordringer. Mange assistenter er unge og blir derfor ofte et forbilde.

Hva du sier om lesbiske, homofile, bifile og transpersoner vil elevene merke seg. Si derfor gjerne noe positivt. Som miljøarbeider/assistent følger du elever gjennom dagen og får kanskje mange spørsmål og viktig innsikt i elevenes liv. Bruk dette som en anledning til å snakke om lhbt der det er relevant, og til å åpne for viktige samtaler rundt temaet når elever uttrykker at dette er noe de vil snakke om. Ha gjerne lhbt-materiell synlig framme på miljøarbeiderkontoret.

TOLERANSE ELLER NORMKRITIKK?

Når en snakker om diskriminering av minoritetsgrupper kan det være lett å fokusere på toleranse overfor dem som avviker fra normen, snarere enn å fokusere på at det er normen som er problemet. Satt på spissen kan dette oppsummeres med: «Vi (les de heterofile) må være snille med de homofile». Men alle i klasserommet er ikke heterofile menn og kvinner. Dermed er det viktig å inkludere hele mangfoldet i klassen når du skal snakke om lhbt.

Toleranse innebærer ofte at makten blir lagt til gruppen som skal tolerere. Lhbt blir noe vi (les de heterofile) må tåle. Ved å snu på perspektivet og fokusere på normene og strukturene som gjør at enkelte betraktes som «avvikere», vil du kunne synliggjøre årsakene til at noen diskrimineres. Slik kan du involvere elevene i arbeidet med å forhindre annerledesgjøring. Dette kalles normkritikk.

Et eksempel på normkritikk kan være å diskutere samfunnets forventninger til hvordan vi skal opptre som jenter og gutter. **Når en diskuterer strukturer og ikke personer fremheves det at det er normene som er problematiske, ikke de som bryter normene. Hvis du likevel ønsker å trekke fram en gruppe, kan det være et godt tips å bruke formuleringen «de av oss som...».** Dette forhindrer at enkelte elever føler seg usynliggjort, og bidrar til å bryte ned skillet mellom oss og dem.

RESTART – NORMKRITISK UNDERVISNING

Restart er Skeiv Ungdoms skoletiltak. Vi besøker 7. – 10. trinn, samt videregående skole. Sammen med elevene utforsker, diskuterer og utfordrer vi normer knyttet til kjønn og seksualitet. Vi gir elevene verktøy til å selv gå aktivt inn for å forebygge mobbing i sin egen hverdag. Undervisningsopplegget varer i 90 minutter og er gratis. Vi møter gjerne flere klasser samme dag.

restart@skeivungdom.no

SKEIV UNGDOM er en uavhengig, frivillig organisasjon for ungdom under 30 år. Målgruppa er skeive og andre som faller utenfor heteronormen eller de tradisjonelle kjønnsbåsene. Skeiv Ungdom er en viktig sosial møteplass for skeive ungdommer over hele landet og driver også en chat- og telefontjeneste der unge svarer unge på spørsmål om seksualitet og kjønn. www.skeivungdom.no

Ungdomstelefonen
810 00 277

LHBT I UNDERVISNINGEN – TIPS OG RÅD

Læreplanen legger opp til undervisning om seksuell orientering og kjønnsidentitet (se s. 10). Her kommer noen råd til hvordan dette kan gjøres i praksis, i tillegg til noen tips til hvordan du kan utfordre heteronormativiteten i ditt fag.

- **Språkfag:** Skriv en kjærlighetshistorie uten å bruke pronomenene han/hun. Diskuter fordeler og ulemper ved dette med elevene i etterkant.
- **Matematikk:** Gå sammen to og to. Dere har nå valgt en livspartner som dere skal kjøpe bolig sammen med, og dere skal regne ut hvor mye dere kan få i lån.
- **Samfunnsfag:** Finn eksempler på heteronormativitet i TV-program og reklame en uke og diskuter i klassen (fra Seksualitet i skolen).
- **RLE:** Finn kjente personer i blader og på nett som uttrykker kjønn på flere måter, for eksempel Lady Gaga i «You and I». Lag en billedcollage med overskriften «Kjønn på mange måter» (fra Uke Sex).
- **Norsk:** Gå inn på lhbt.no og ta en titt på lhbt-ordlista. Lær deg ord du ikke vet hva betyr.
- **Kunst og håndverk:** Tegn alle de ulike familieformene du kan komme på.

Trenger du flere gode tips anbefaler vi undervisningsopplegget *Uke Sex* og boken *Seksualitet i skolen*.

SEKSUALUNDERVISNINGEN I NATURFAG

Seksualundervisningen i skolen er ofte heteronormativ. Det betyr at vi legger heterofil sex til grunn for undervisningen, ofte uten å tenke over det. Dette kan føre til at viktig informasjon går tapt og gjøre lhbt-elever mer utsatte og usikre i sine seksuelle møter. Mennesket er et seksuelt vesen, og seksualiteten kan være skiftende gjennom livet. God og inkluderende seksualundervisning informerer derfor om seksualitet generelt i et mangfoldsperspektiv. Når du underviser om forelskelse, prevensjon og debut, gjør det på en åpen måte som inkluderer alle elevene i klasserommet. Eksempelvis er definisjonen «seksuell debut» mer åpen enn «første samleie». Lærebøkene kan også være heteronormative og kanskje må du korrigerer det som står der. Kan dette være en oppgave du gjør sammen med elevene (Røthing 2013)? Da bidrar du til å synliggjøre heteronormativiteten og lærer dine elever å være kritiske til det de leser.

ÅTTE ROSA RÅD TIL ANSATTE I SKOLEN

- 1 Tør å ta opp temaet og bruk ikke-heteronormative eksempler i ulike fag.
- 2 Ikke anta. La folk få definere seg selv.
- 3 Bidra til positiv synliggjøring.
- 4 Åpne opp språket. Bruk kjønnsnøytrale ord og begreper som for eksempel kjæreste i stedet for han og hun.
- 5 Tenk over krevende situasjoner i forkant, så er du mer forberedt.
- 6 Adresser homorelaterte skjellsord - nulltoleranse.
- 7 Reflekter over egne utfordringer i møtet med temaet.
- 8 Sjekk at det er trygt å komme ut av skapet.

Vil du vite mer om skeiv sex?

Gå inn på **llh.no**.

ANDRE RESSURSER: Skeiv Ungdom, Skeiv Verden, LHBT-senteret (lhbt.no), Foreningen for transpersoner Norge, Stensveen Ressurscenter, BLIKK, gaysir.no, Helsestasjonen for LHBT-ungdom (Oslo), Uke Sex, Sex og samfunn

Åse Røthing og Stine Helena Bang Svendsen

Seksualitet i skolen Perspektiver på undervisning

Hvordan kan lærere undervise om seksualitet og bidra til å hindre seksuell trakassering, mobbing og seksuelle overgrep blant unge?

Få 25 % rabatt ved kjøp i vår nettbutikk www.cda.no. Oppgi rabattkode RKS13 (Ordinær pris 399,-)

LLH

**Landsforeningen for lesbiske,
homofile, bifile og transpersoner**

Trenger du
mer informasjon?

Gå inn på llh.no eller
kontakt oss på post@llh.no.

ORD OG UTRYKK:

Lhbt: Er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Lhbt-begrepet favner både betegnelser knyttet til seksuell orientering (LHB) og kjønnsidentitet (T).

Skeiv: (Fra engelsk queer) Blir brukt som alternativ til lhbt, ofte av personer som ikke finner seg til rette i lhbt-begrepene, men favner bredere. Brukes oftest av unge.

Kjønnsidentitet: Den personlige oppfatningen av hvilket eller hvilke kjønn man er. Opplevelsen er subjektiv og ikke nødvendigvis i samsvar med kroppens ytre anatomi, eller med andres oppfatning av hvilket eller hvilke kjønn en er.

Transperson: Er et sekkebegrep som omfatter mange ulike kjønnsidentiteter og -uttrykk. Begrepet omtaler personer som bryter med det samfunnet forventer av dem på grunnlag av hvilket kjønn de fikk tildelt ved fødselen. Trans handler om kjønn og ikke seksualitet.

Lik oss på facebook: Rosa kompetanse

Utarbeidet i samarbeid med: _____

UTDANNINGS
FORBUNDET

Elevorganisasjonen

FORELDREUTVALGET
FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Skeiv Ungdom

Ungdomstelefonen
810 00 277